

Інформаційно-консультативний жіночий центр

**В І К О В І
ОСОБЛИВОСТІ
РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

Упорядниця – Людмила Балим

Київ, 2010

Видання здійснене за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації в рамках проекту «Підтримка пенітенціарної системи в Україні».

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Виконавець проекту – Penal Reform International

Партнер проекту – Інформаційно-консультативний жіночий центр (ІКЖЦ/WICCC)

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ/ упоряд.: Л.Балим. –
К.: О.Москаленко, 2010. – 20 с.

ISBN 978-966-2214-09-7

Відповідальність за поданий текстовий матеріал несуть упорядники особисто.

Видання розповсюджується безкоштовно.

© Л.Балим, упорядкування, 2010
© Інформаційно-консультативний жіночий центр (ІКЖЦ/WICCC), 2010
© О.Москаленко, оригінал-макет, дизайн обкладинки, 2010

ЗМІСТ

Зростання та розвиток дитини	4
Вікові періоди у дітей	4
Особливості статевого дозрівання хлопчиків і дівчат	7
Вікові особливості дитини на першому році життя.....	8
Криза першого року.....	10
Вікові особливості дітей від одного до 2 років.....	12
Вікові особливості дітей від 2 до 3 років	13
Криза 3 років.....	14
Вікові особливості дітей від 3 до 4 років	15
Вікові особливості дітей від 4 до 5 років	16
Вікові особливості дітей від 5 до 6 років	17
Вікові особливості дітей 6-7 років.....	18
ПРО ЩО ЗАПИТАТИ У ЛІКАРЯ	19

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Зростання та розвиток дитини

Життя людини – це безперервний процес розвитку, в якому один за одним проходять такі етапи: дозрівання, зрілий вік, старіння. Період дозрівання організму характеризується безперервними процесами зростання та розвитку.

Зростання і розвиток – це два взаємопов'язані боки одного й того ж процесу. Зростання – кількісні зміни, пов'язані із збільшенням маси всього організму. Розвиток – якісні зміни, морфологічна диференціація тканин і органів, їхнє функціональне удосконалення. В основі зростання і розвитку організму – обмін речовин та енергії. Він складається з пластичного і енергетичного обміну. В організмі дорослої людини ці процеси урівноважуються. В організмі, який росте, переважають процеси пластичного обміну. Це необхідно для формування нових клітин, зростання органів, збільшення маси тіла.

Вікові періоди у дітей

Новонароджений період триває від моменту появи дитини на світ до чотирьох тижнів її життя. У цей час виникають різні рефлексорні реакції, пристосовані до нових умов життя, – самостійного дихання і кровообігу, харчування, іншої температури довкілля. Починають самостійно працювати легені, серце, печінка, нирки. Кістки новонародженої дитини містять мало мінеральних солей, тому вони дуже м'які і легко викривлюються через неправильний догляд.

У новонародженої дитини підвищений обмін речовин, частота дихання становить 40 – 60 дихальних рухів за одну хвилину, а серцевих скорочень – 120 – 140 ударів за хвилину. Система травлення,

зокрема її залози, – недорозвинена, тому найменші порушення у годуванні або питному режимі можуть спричинити тяжкі розлади. Нервова система також недорозвинена.

Грудний період триває від чотирьох тижнів до року. У цей час дитина розвивається дуже швидкими темпами. За рік довжина її тіла у середньому збільшується на 25 см. Маса здорової дитини за 4 місяці подвоюється, а до року збільшується втриє. Швидко розвивається опорно-руховий апарат. У два місяці дитина вже може на 1 – 2 хвилини підняти голівку, у чотири – перевернутися зі спини на живіт. У 6 місяців вона може самостійно сидіти, у 7 – повзати, у 8 – триматися за перекладину ліжка, ставати на ніжки, а в 10 – 11 місяців починає ходити. Швидко розвивається нервова система і психіка.

У шість–вісім місяців у здорової дитини з'являються перші зуби (до року їх має бути 6).

У цей період важливо повноцінно годувати дитину, загартовувати її, фізично виховувати, бо приблизно у середині грудного періоду вона втрачає той природний імунітет, який отримала від матері, і за умов неправильного догляду може почати хворіти.

Ясельний період – це період від одного до трьох років. До 2-х років у дитини повинні з'явитися 20 молочних зубів. У цей час дитина постійно рухається, тому важливо фізично виховувати її та загартовувати її тіло. Потрібно дотримуватися графіка профілактичного щеплення, аби запобігти вірусним та інфекційним хворобам.

Дошкільний період триває від 3 до 6 – 7 років. Зріст дитини збільшується на 6 – 8 см на рік, а маса тіла – на 2 кг. З 5 – 6 років молочні зуби починають замінюватися на постійні. Психічна діяльність набуває значного розвитку. Дитина добре говорить, малює олівцями, знає багато віршів і пісень. У неї формуються риси характеру. У цей період потрібно готувати дитину до школи, привчати до самостійності.

Молодший шкільний період – 6 – 12 років. Діти швидко ростуть, тому їм потрібно добре харчуватися, багато рухатися, більше перебувати на свіжому повітрі.

Коли дитина йде до школи, у неї відразу збільшується психічне і фізичне навантаження. Нервово-психічне напруження молодшого школяра, недотримання правильного режиму дня, недостатній відпочинок, малорухливий спосіб життя призводить до виснаження нервової системи дитини, зниження її імунітету.

Школяр має правильно розподіляти час, потрібний для виконання уроків, урізноманітнювати свої заняття, робити на 10 – 15 хвилин перерви між ними. Щоб запобігти викривленню хребта, слід стежити за поставою. Для відновлення сил та працездатності є важливим нормальний сон. Уразі недосипання значно знижується розумова і фізична працездатність, увага та пам'ять. Дитина починає гірше вчитися, стає неспокійною, неслухняною. Дитині 7 – 10 років слід спати 10 – 15 годин, 11 – 13 років – 8 – 9,5 годин.

Старший шкільний, або підлітковий період, – це вік статевого дозрівання (від 12– 13 до 17– 18 років). Організм готується до дорослого життя. За нормальних умов статеве, фізичне і психічне дозрівання відбувається паралельно, причому у дівчат приблизно на два роки раніше, ніж у хлопчиків.

У цьому віці швидкими темпами збільшується зріст і маса тіла. Подальший розвиток м'язової системи відбувається за рахунок діаметра м'язового волокна. Характеризуючи вищу нервову діяльність підлітків, необхідно відзначити, що на початку цього періоду зберігаються процеси загального збудження та послаблення всіх видів гальмування. У деяких підлітків спостерігається психічна невідповідність.

Раціональний режим дня, заняття спортом створюють умови для правильного перебігу цього періоду. До 18-річного віку встановлюється гармонійне співвідношення кори і підкіркових відділів головного мозку і відзначається високий ступінь функціональної досконалості нервової системи.

Особливості статевого дозрівання хлопчиків і дівчат

Статеве дозрівання – це процес досягнення організмом такого анатомічного та фізіологічного розвитку, що робить його здатним до розмноження. Основною біологічною ознакою статевого дозрівання є вироблення дозрілих статевих клітин – яйцеклітин у дівчат і сперматозоїдів у хлопців.

Статеве дозрівання дівчат відбувається від 9 до 16 років. У цей час збільшується виділення гормонів гіпофіза, які стимулюють розвиток яєчників, у яких починають вироблятися статеві гормони. Вони зумовлюють розвиток жіночих вторинних статевих ознак: збільшуються молочні залози, з'являється волосся на лобку і під пахвами, інтенсивно росте і розвивається скелет. У дівчаток розширюються тазові кістки, а плечі залишаються вузькими. Приблизно через 2 роки (у 12 – 14 років) у дівчаток починаються перші менструації – ознака того, що у фолікулах яєчників почали дозрівати яйцеклітини. Спочатку менструації можуть бути нерегулярними, з перервами до кількох місяців. Однак через 2–3 роки менструальний цикл стає регулярним.

Статеве дозрівання у хлопчиків починається від 11 і завершується в середньому до 18 років. Перші його ознаки – збільшення розмірів яєчок і статевого члена. В яєчках починають утворюватися сперматозоїди і виробляється чоловічий статевий гормон. Він надходить у кров і зумовлює формування вторинних статевих ознак. У хлопчиків з'являються волосся знизу живота (на лобку), під пахвами і на обличчі, швидко ростуть скелет та м'язи. Плечі розширюються, а таз залишається вузьким. Це надає фігурі хлопчика чоловічої статури. Збільшуються і змінюються хрящі гортані, голос стає нижчим. Такі зміни називаються мутацією.

Під впливом статевого гормону посилюється секреція шкірних залоз, особливо на обличчі та спині. Якщо не дотримуватися особистої гігієни, вони можуть запалюватися, утворюючи прищі, які звичайно зникають до 21 – 23 років.

З 14 років у хлопчиків починає вироблятися сперма. Мимовільне

виверження сперми відбувається під час сну. Це явище називається полюцією.

Зміни в організмі у підлітковий період зачіпають не тільки статеву функцію, а й впливають на фізичний та психічний розвиток. Для дівчат – це вік від 12 до 15 років, для хлопців – від 13 до 16 років. В цей період становлення організму та особистості триває набагато довше. У період статевого дозрівання виникають певні зміни в стосунках між підлітками – з'являється інтерес до протилежної статі, прагнення подібатися один одному.

Цей період одержав назву період статевого дозрівання. Відповідно до вікової періодизації це і є підлітковий вік.

Вікові особливості дитини на першому році життя

Соціально-емоційний розвиток

2 – 6 міс. Посмішка та похваллення при спілкуванні з дорослим. Коли бачить матір – непокоїться або похвалюється, розглядає людей та предмети, що її ото чують.

6 – 12 міс. Уважно розглядає дорослих перед тим як вступити в контакт, диференціює своїх та чужих. Ігровий контакт з дорослими. Лопотіння та жестикуляція як засіб комунікації (з 8 міс); різноманітні емоційні реакції під час спілкування з матір'ю (з 9 міс); голосом сигналізує про біологічні потреби, вибірково ставиться до оточуючих (до кінця року), вимагає до себе особливої (вибіркової) уваги, спілкується з дорослими за допомогою звукосполучень, виконує деякі інструкції, звертає увагу на обличчя того, хто говорить (на кінець першого року).

Загальна моторика, моторика рук

3 – 6 міс. Лежить на животі, спираючись на зігнуті під прямим кутом передпліччя (4 міс); на витягнуті руки (5 міс); намагається піднімати голову, повертається на бік (4 – 5 міс); сідає (6 міс); хапає іграшки,

вдаряє по предметах, хапає іграшки з різних сторін, частіше обома руками (5 міс); тримає в кожній руці по предмету (6 міс.).

6 – 12 міс. Коли посадили, сидить, спираючись на руки, повзає на животі, перевертається з живота на спину (7 міс.); сідає і сидить, не спираючись, стає навшпиньки, стає на коліна ухопившись за опору (8 міс); встає, ухопившись за опору, переступає, коли підтримують за руки (9 міс); стоїть самостійно, ходить, тримаючись однією рукою (10 міс); впевнено стоїть без опори, присідає; ходить, тримаючись однією рукою, робить декілька кроків без опори (11 міс); ходить без підтримки, присідає, встає (12 міс); перекладає предмет з руки в руку, плескає рукою по іграшці (7 міс.); маніпулює 2 – 3 предметами (8 міс.); бере дрібні предмети двома пальцями (9 міс); вкладає пальці в отвори під контролем ока; захоплює пальцями дрібні предмети (10 міс); викидає іграшки з ліжка, вкладає пальці в отвори навпомацки, наслідує рухам пере листування книги (11 міс); вкладає один предмет в інший; відкриває коробку, шухляду, користується ложкою (12 міс).

Зорово-рухова координація

3 – 6 міс. Направляє руки до рота. Слідкує за рухом рук. Під контролем зору направляє руку до предмета і хапає його.

6 – 12 міс. Перекладає предмет з однієї руки в іншу. Може покласти ложку в чашку, кубики в коробку.

Сприйняття, предметно-ігрова діяльність

0 – 6 міс. Слухове зосередження, припинення або зміна характеру плачу на голос дорослого (з 1 міс); локалізує звук у просторі (з 4 міс); адекватна реакція на інтонацію, голос матері: непокоїться або пожвавлюється (5 міс); перевертається на звук (з 6 міс); фіксує та відслідковує поглядом предмет (з 2 міс); дивиться на рухи рук, обмацує їх (з 3 – 3,5 міс); тягнеться до розташованого поблизу предмета, водить по ньому руками, одночасно розглядає і предмет, і свої руки

(4 міс), захоплює предмет (5 – 5,5 міс); локалізує предмет у просторі з різних положень тіла – лежачи на спині, животі, на руках у дорослого (5–6 міс); займається іграшкою (5–6 міс.).

6 – 12 міс. Під контролем зору бере, розглядає та обмацує іграшки, перекладає їх з руки в руку. Стукає предметом по предмету і прислухається до звуку, що виникає. Виділяє чужих. Слухає музику та голосові інтонації. Пізнає голоси близьких (з 7 міс); показує частини тіла (з 11 міс).

Психічний розвиток

3 – 12 міс. Розвивається контроль над рухами рук і ніг. Хапає, впускає, кидає, тягне до себе предмети. Проявляє невдоволення, коли забирають іграшку. Спілкується інтонаційно виразними звуками та жестами.

Розуміння мови

3 – 12 міс. Повертається на голос (з 5 – 6 міс); пізнає голоси близьких (з 7 міс); реагує на ім'я (з 8 – 9 міс); прислуховується до мови, музики, розуміє назви окремих предметів (з 11 міс); плескає в долоні за мовною інструкцією, виконує прості словесні інструкції, які доповнюються жестами (9 міс); звертає увагу на обличчя того, хто говорить (з 12 міс).

Криза першого року

Кризовий період починається приблизно в цьому віці (трохи раніше або пізніше). У дитини відбувається сплеск самостійності, а також вона починає досить сильно емоційно реагувати на нерозуміння дорослими її бажань, жестів, міміки або на невиконання вимог. А цього не уникнути, оскільки малюк вже ходить або активно повзає, в цей час різко зростає коло досяжних для нього предметів. Дорослі

вимушені прибирати гострі речі, закривати електричні розетки, ставити в недосяжне місце електричні прилади, посуд, книги тощо. Не всі бажання дитини можуть бути виконані, тому що її дії можуть завдати шкоди їй самій, оточенню або речам. Зрозуміло, дитина раніше була знайома зі словом “не можна”, але в кризовому періоді воно набуває особливої актуальності. Бувають окремі ситуації у деяких сім'ях, де діти пронизливо кричать, падають на підлогу, б'ються у плачу руками і ногами, однак здебільшого ці реакції можна стерпіти та подолати.

Найчастіше вияв сильних емоційних реакцій у дитини пов'язаний із певним стилем виховання у сім'ї. Це занадто сильний тиск, який не дозволяє навіть незначних проявів самостійності. Може бути непослідовність у вимогах дорослих, коли сьогодні можна, а завтра – ні, або можна з бабусею, а з татом –ні.

Що потрібно робити, щоб ви і ваш малюк спокійно подолали цей складний період? По-перше, надати малюку більше самостійності (безумовно, у певних межах) . По-друге, виявляти терпіння та витримку (самі не втрачайте рівноваги, бо й у вас почнеться криза). По-третє, будьте послідовними у своїх вимогах до дитини (якщо не можна, то не можна завжди, а якщо можна, то можна завжди).

Саме в цей час у дитини з'являється своєрідна дитяча мова. Вона, безумовно, відрізняється від мови дорослих і звуками, і змістом, але за своїм звучанням іноді її нагадує. Дитину ще важко зрозуміти, це під силу а лише найближчим людям, які постійно поряд з дитиною і розуміють значення її слів. Спілкування з іншими дорослими за допомогою такої мови майже неможливе, хоча тут стануть у нагоді немовні засоби – жести та виразна міміка дитини, що супроводжують незрозумілі слова.

Ваша дитина вже в тому віці, в якому вона самостійно без допомоги дорослих намагається адаптуватися до навколишнього середовища. У цьому їй допомагають психічні функції, що швидко розвиваються, зокрема мова. Якщо спілкування з дорослими у цей час недостатнє, або близькі люди, навпаки , виконують усі побажання малюка, орі-

ентуючись на його специфічну мову, засвоєння “дорослої” мови уповільнюється. Спостерігається затримка мовного розвитку й у тих випадках, коли зростають близнюки, інтенсивно спілкуючись один з одним на зрозумілій їм дитячій мові. Отже, шановні дорослі, спілкуйтеся з дітьми “дорослою” мовою без сюсюкання та мовних викрутасів.

Вікові особливості дітей від одного до 2 років

Соціально-емоційний розвиток. За необхідності звертається по допомогу до дорослого, шукає уваги до себе і намагається її зберегти. Взаємодіє, чекає, намагається допомогти, починає виявляти гордість, коли досягає мети, виявляє емоції збудження, захват, гнів, заздрість. Насолоджується компанією однолітків. Розвивається воля. Може грати самостійно в присутності дорослих.

Загальна моторика, моторика рук. Ходить впевнено. Нахиляється, щоб дістати з підлоги предмет. Зупиняється, іде вбік і назад, кидає м'яч. Протягом нетривалого часу стоїть на одній нозі. За допомогою легкої підтримки ходить униз східцями, піднімається сама, стрибає на місці, крутить педалі триколісного велосипеда. Тримає в одній руці два предмети. Креслить олівцем, гортає сторінки книг. Виставляє один на другий від 2-х до 6-ти кубиків.

Зорово-рухова координація. Креслить штрихи, каракулі. Тримає чашку, піднімає її та п'є.

Сприйняття, предметно-ігрова діяльність. Слідкує за рухом м'ячика в приміщенні, знімає кільця з пірамідки. Розрізняє вираз обличчя (плач, сміх). Роздивляється картинки у книзі.

Психічний розвиток. Починає розуміти призначення більшості предметів, що оточують. Використовує один предмет як інструмент, щоб дістати іграшку. Підбирає ідентичні предмети. Знає своє ім'я та назви багатьох навколишніх предметів. Пізнає та називає своє відображення в дзеркалі. Називає від однієї до п'яти частин тіла.

Розуміння мови. Приносить декілька предметів на прохання. Розглядає протягом 2 хвилин картинки, які показують. Вказує на знайомі обличчя, тварин, іграшки та предмети за словесною інструкцією. Показує знайомі картинки, коли їх називають. Реагує на заборону “не чіпай”. Асоціює прості слова за категоріями: їжа, одяг.

Вікові особливості дітей від 2 до 3 років

Соціально-емоційний розвиток. Грає самостійно, виявляє фантазію. Любить подобатися іншим, наслідує однолітків. Грає в прості групові ігри.

Загальна моторика, моторика рук. Вчиться бігати, ходити навшпиньки, зберігати рівновагу на одній нозі. Сидить навколішки, зістрибує з нижньої сходинки. Відкриває ящик та викидає його наповнення. Грає з піском та глиною. Відкриває кришки, використовуючи ножиці. Фарбує пальцем. Нанизує намистинки.

Зорово-моторна координація. Може крутити пальцем диск телефону, малювати рисочки, відтворювати прості форми. Ріже ножицями. Малює за зразком вертикальні та горизонтальні рисочки та їх перетин (хрест).

Сприйняття, предметно-ігрова діяльність. Роздивляється картинки. Розбирає та складає пірамідку без урахування розміру кілець. Виділяє парну картинку за зразком.

Психічний розвиток. Слухає прості оповідання. Розуміє значення деяких абстрактних слів (великий-маленький, мокрий-сухий тощо). Ставить запитання “Що це?”. Починає розуміти іншу особу. Відповідає “ні” на абсурдні запитання. Розвивається початкове уявлення про кількість (більше-менше, повний-порожній).

Розуміння мови. Відбувається швидке збільшення словникового запасу. Розуміє складнопідрядні речення типу: “Коли ми приїдемо додому, я буду.”.. Розуміє запитання на зразок: “Що у тебе руках?”. Слухає пояснення “як” та “чому”. Виконує двоступінчасту інструкцію на зразок: “Спочатку вимиємо руки, а потім будемо обідати”.

Криза 3 років

Протягом перших трьох років життя дитина розвивається так швидко, як не розвивається в жодному з наступних етапів. До трьох років у неї меншою чи більшою мірою формується характер, своє індивідуальне ставлення до світу, неї складається певне ставлення до себе: прийняття або неприйняття (принагідно скажемо, що в нормі самооцінка дитини має бути завищена).

Трилітній вік характеризується як “важкий”. Загалом поняття “криза 3-х років” – поняття умовне, оскільки часові межі кризи набагато ширші. В одних дітей вона може розпочатися в 2 роки 10 міс., в інших – у 3,5 роки. В цей період дитина, віддаляючись від дорослих, намагається встановити з ними нові, більш глибокі стосунки. Зміна позиції дитини. Зростання її самостійності та активності вимагають від близьких дорослих своєчасної перебудови. Якщо нові стосунки з дитиною не складаються, її ініціатива не захочується, самостійність постійно обмежується, у стосунках з дорослими виникають власне кризові явища.

Першим свідченням початку кризи може слугувати виникнення негативізму, тобто коли дитина перестає беззаперечно виконувати прохання дорослих. З одного боку, спроби виокремити своє “Я” і сформувані власні бажання – це дуже добре, але з іншого, за відсутності уміння висловити свою думку, малюк обирає найбільш доступний засіб: протиставлення себе дорослим. Єдина ціль дитини – дати зрозуміти оточенню, що у неї є своя позиція, і всі повинні рахуватися з нею.

Також для дитини стає важливою успішність чи неуспішність у справах та іграх, вона починає гостро та бурхливо реагувати на оцінки, вчиться самостійно оцінювати результати своєї діяльності. Малюк стає впертим та ранимим, починає хитрувати. Величезне бажання отримати позитивну оцінку з боку дорослих, бажання випередити своїх однолітків часто підштовхують дітей на те, що вони значно перебільшують свої досягнення. Тут важливо знати, якщо малюк

почав відверто фантазувати, це означає, що його реальні успіхи мало хто помічає – цим він компенсує своє бажання одержати хоч би якусь позитивну оцінку з боку дорослих.

Загалом ці зміни свідчать про те, що у дитини змінюється ставлення до інших і до самого себе. Вона психологічно віддаляється від близьких дорослих. Це важливий етап в емансипації дитини. Не менш бурхливий етап очікує її в подальшому – у підлітковому віці.

Вікові особливості дітей від 3 до 4 років

Соціально-емоційний розвиток. Любить давати іграшки і брати їх в інших. Любить спілкуватися з дітьми і дорослими. Розвиваються навички спільної гри. Любить допомагати дорослим.

Загальна моторика, моторика рук. Кидає м'яч через голову. Хапає м'яч, що котиться, сходить униз східцями, використовуючи почергово праву і ліву ногу. Стрибає на одній нозі. Стоїть на одній нозі протягом 10 хвилин. Утримує рівновагу, коли катається на гойдалці. Тримає олівець пальцями. Збирає і будує конструкцію з 9 кубиків.

Зорово-рухова координація. Обводить контури, копіює перетин горизонтальної та вертикальної рисок (хрест), відтворює геометричні форми, в тому числі шестикутник.

Сприйняття та предметно-ігрова діяльність. Розбирає та складає матрешку, вкладає фігурки в отвори шляхом цілеспрямованих спроб. Конструює з кубиків за зразком. Складає розрізну картинку з 2 – 3 частин шляхом спроб.

Мовний розвиток. Інтенсивний розвиток мови. Визначає колір, форму, фактуру, смак, використовуючи слова-визначення. Знає призначення основних предметів. Розуміє ступені порівнянь (найближчий, найбільший). Визначає стать людей за роллю в родині (він – тато, вона – мама). Розуміє час, використовує минулий та теперішній час. Рахує до п'яти.

Розуміння мови. Розуміє назви кольорів: “Дай червоний м'яч”. Слухає довгі казки та розповіді. Виконує двоскладову інструкцію: “Дай мені червоний кубик та синю кулю”.

Вікові особливості дітей від 4 до 5 років

Сприйняття та предметно-ігрова діяльність. Розбирає та складає матрешку з трьох або чотирьох вкладишів шляхом їх примірювання або зорового співвіднесення за розміром. Складає пірамідку з урахуванням розміру кілець шляхом зорового співвіднесення. Складає розрізні картинки з 2 – 3 частин шляхом зорового співвіднесення.

Пам'ять. Виконує доручення у вигляді 2–3 послідовних дій; на пропозицію дорослого запам'ятовує до 5 слів.

Увага. Займається цікавою діяльністю протягом 15 – 20 хвилин.

Мова. Використовує узагальнюючі слова; називає тварин та їхніх дитинчат, професії людей, частини предметів. Переказує знайомі казки з допомогою дорослих, читає напам'ять короткі вірші.

Математичні уявлення. Використовує в мові слова багато та один, називає коло, трикутник, квадрат, кулю, куб. Вміє бачити геометричні фігури у предметах, що оточують. Правильно називає пори року, частини доби. Розрізняє праву та ліву руку.

Руховий розвиток, моторика рук, графічні навички. Малює прямі горизонтальні та вертикальні лінії, розфарбовує прості форми. Копіює великі друковані літери. Малює простий будинок (квадрат і трикутник), людину (2 – 3 частини тіла). Складає папір декілька разів. Нанизує намистини середнього розміру на товсту дротинку. Визначає предмети у мішку навпомацки. Стрибає на одній нозі, почергово на одній та другій нозі, ходить по колоді. Підкидає вгору м'яч та ловить його обома руками. Ліпить з пластиліну, шнурує черевики.

Вікові особливості дітей від 5 до 6 років

Загальна моторика. Гарно стрибає, бігає, стрибає через мотузочку, стрибає по черзі на одній та другій нозі, бігає навшпиньки, катається на двоколісному велосипеді, на ковзанах.

Зорово-рухова координація. Акуратно вирізає картинки. Пише літери та цифри. Доповнює до картинки деталі, яких недостає. Вдаряє молотком по гвіздку. Відтворює геометричні фігури за зразком. Обводить малюнки по контуру, заштриховує фігури.

Мовний розвиток. Використовує в мовленні синоніми, антоніми; слова, що означають матеріали, з яких зроблені предмети (паперовий, дерев'яний тощо). До 6 років знає та вміє писати друковані літери абетки. Визначає кількість складів у словах, кількість звуків у словах, визначає місце звука у слові (початок, середина, кінець слова). Визначає наголошені склади, голосні звуки. Розуміє значення слів звук, склад, слово. Розрізняє голосні та приголосні звуки, тверді та м'які приголосні. Виразно розповідає вірші, переказує невеликі оповідання.

Математичні уявлення. Пише цифри від 0 до 10, співвідносить цифру з кількістю предметів. Уміє із нерівності зробити рівність. Уміє писати і користуватись математичними знаками. Уміє розкласти предмети (10 предметів) від найбільшого до найменшого і навпаки. Уміє малювати у зошиті в клітину геометричні фігури. Виділяє в предметах деталі, схожі на геометричні фігури. Орієнтується на аркуші паперу. Називає дні тижня, послідовність частин доби, пір року. Описує їх.

Психічний розвиток. Особливості пам'яті: покажіть дитині по черзі 10 картинок. Кожну демонструйте 1 – 2 сек. В нормі дитина повинна запам'ятати 6 предметів з 10. Прочитайте дитині 10 слів: стіл, зошит, годинник, кінь, яблуко, собака, диван, олівець, ложка. Попросіть повторити слова. У нормі дитина повинна пригадати на менша 4 – 5 слів. Називає своє прізвище, адресу, імена батьків, їхні професії.

Вікові особливості дітей 6-7 років

Математичні уявлення. Визначає час за годинником. Називає кольори веселки. Називає дні тижня, частини доби, пори року, місяці. Вміє писати числа від 0 до 20, розв'язує приклади.

Пам'ять. Попросіть дитину запам'ятати кілька цифр на слух (наприклад, 5 8 3 9 12 0). Нормою для дітей 6 – 7 років вважається повторення 5 – 6 цифр. Запам'ятовування 10 слів (наприклад: рік, слон, м'яч, мило, сіль, стук, рука, день, весна, син). Дитина слухає ці слова і повторює ті, які запам'ятала. Після одного повторення дитина 6 – 7 років повинна пригадати не менше 5 слів з 10, після 3 – 4 повторень називає 9–10 слів, через 1 годину забуває не більше 2 слів.

Мислення. Вміє класифікувати предмети, називати спільне та різне в предметах та явищах.

Мовний розвиток. Самостійно читає текст та переказує його зміст. Вміє записувати прості слова.

Уявлення про навколишній світ. Дитина має уявлення про природу – про диких та домашніх тварин, хижих та трав'яних, про перелітних та зимуючих птахів, про трави, кущі та дерева, про садові та польові квіти, про плоди рослин, про природні явища. Запас географічних знань – про міста та країни, ріки, моря та озера, планети. Дитина повинна знати професії людей, види спорту.

ПРО ЩО ЗАПИТАТИ У ЛІКАРЯ

Проблеми здоров'я, впевнені всі, є наріжними. Отже, зрозуміло, звертатися треба до лікаря. Адже малюк погано себе поводить, кричить, часто плаче. Змушені відразу ж сказати, що такі скарги мають 98% батьків. Тому треба самому усвідомити, наскільки ваше маля потребує лікування.

Як підготуватись до спілкування з лікарем, як навчитись сприймати труднощі, що є характерними для дитини будь-якого віку?

Документом, в якому фіксуються дані про особливості стану здоров'я дітей, є їхні медичні картки. Але часом батьки не знають, що означають деякі терміни, визначення медичних діагнозів дитини, про які особливості розвитку, поведінки тощо вони свідчать. Картка може загубитись, змінитись лікарі, а батьки повинні чітко уявляти стан здоров'я дитини, щоб за потреби пояснити його особливості.

Коли ви отримуєте інформацію про стан здоров'я дитини, обов'язково запитуйте, що означає той чи інший діагноз, адже навіть складні речі можна пояснити зрозумілою мовою. Ваше завдання полягає в тому, щоб з'ясувати:

- що саме означає конкретний діагноз?
- яка повна назва хвороби, на яку страждає дитина, чи є синоніми цієї назви?
- які системи або органи уражені?
- як зазвичай проявляється хвороба, чи є симптоми, що зараз відсутні, але можуть з'явитися пізніше та за яких умов?
- що можна зробити, щоб запобігти виникненню цих симптомів, або щоб їх прояв відбувався у більш м'якій формі?
- які методи лікування хвороби існують, у чому різниця або схожість між ними?
- як і на що діють ліки, що призначаються, які побічні ефекти можуть виникнути в результаті їх вживання?

- чи можлива немедикаментозна терапія?
- якщо хвороба хронічна, який у неї перебіг?
- який прогноз хвороби?
- як буде змінюватися схема лікування дитини з її дорослішанням?
- як хвороба проявляється, зокрема у підлітковому віці, у період статевого дозрівання?
- де ще можна прочитати про це?